

LEJLA İBRAHİM

Večni cvet

Prevela

Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Naslov originala

Laila Ibrahim

FALLING WISTERIA

Copyright © 2024 by Laila Ibrahim

This edition is made possible under a license arrangement originating with Amazon Publishing, www.apub.com, in collaboration with ANA Sofia, Ltd.

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Svim mojim učiteljima, od gospođice Čans do
gospodina Mura i doktora Džordža. Hvala vam
što ste odigrali ulogu u mom boljem upoznavanju
same sebe i ovog predivnog, složenog sveta.*

Kad bi svet bio samo zavodljiv, bilo bi lako. Kad bi bio samo pun izazova, ne bi ni to predstavljalo nikakav problem. Ali ja se ujutru budim razapet između snažne želje da poboljšam (spasem) svet i snažne želje da se zabavljam (uživam) u ovom svetu. To mi otežava planiranje dana.

E. B. Vajt

Četiri slobode

Sloboda govora i izražavanja

Sloboda veroispovesti

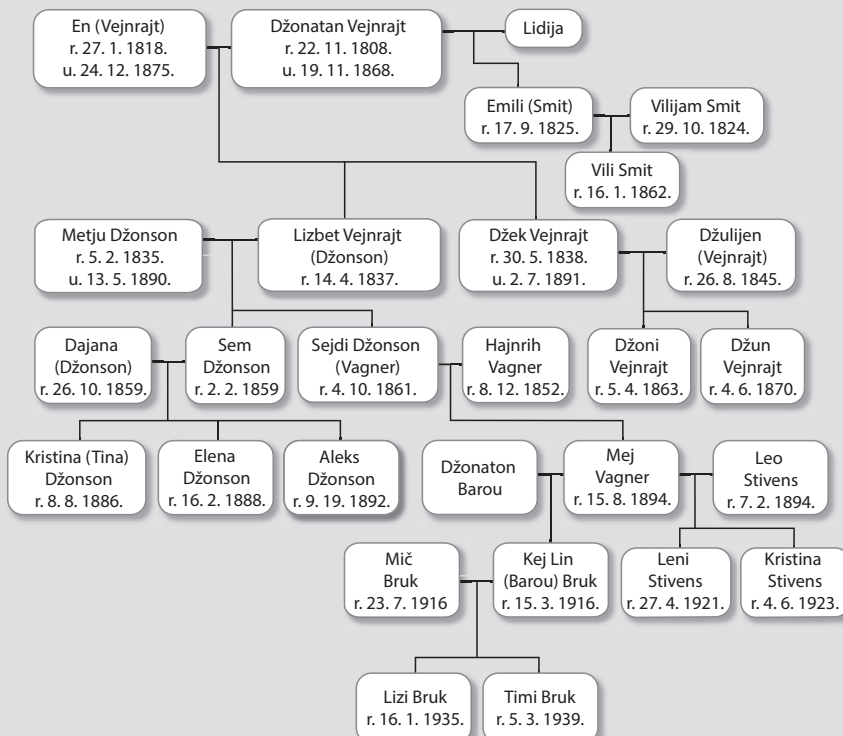
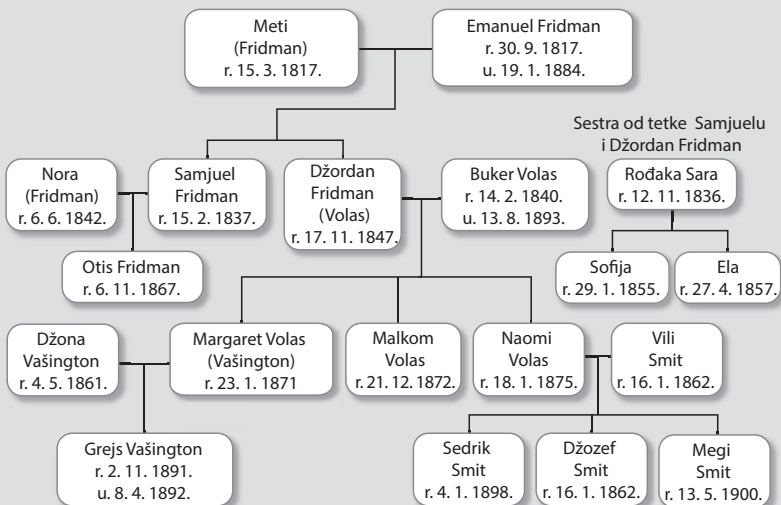
Sloboda od nemaštine

Sloboda od straha

Predsednik Frenklin D. Ruzvelt

Govor o stanju nacije

6. januar 1941.

PROLOG

Mama se ponosila svojom sposobnošću da sa mnom razgovara otvoreno i iskreno o *svemu*, ali svoju najdublju sramotu nije mi otkrila sve do pred samu smrt.

Tanušnim glasom saopštila mi je kako je bila saučesnica u „zlu“, nimalo bolja od onih što su sedeli skrštenih ruku i dopustili nacistima da dođu na vlast. To mi deluje preterano. Šta je drugo pa mogla?

Ne osuđujem je zbog njenih izbora, premda je *izbor* možda pogrešna reč – prosto se prilagodila situaciji u kojoj se obrela. Mama je bila obična žena koja se upinjala da vodi brigu o svojim najdražima usred spleta dubokih sila koje su menjale svet. Kao moderni ljudi, rado zamišljamo da posedujemo slobodnu volju, ali zapravo nas suđaje bacaju tamo i ovamo isto kao junake grčkih mitova.

PRVO POGLAVLJE

7. decembar 1941.

Berkli, Kalifornija

„Mamice!“, odjeknuo je čitavom kućom Lizin veseli glas.

Kej Lin je zavrtila glavom. Svoju šestogodišnju ćerku izgrdila je valjda stotinu puta zbog toga što više s vrata, ali Elizabet Karolina Bruk posedovala je sopstveni žestoki duh.

„Potrebna si gospođi Fudžioki!“, zaurala je devojčica.

Kej Lin je strogo pogledala svoje dete, u još jednom pokušaju da ga civilizuje, ali pre nego što je stigla da progovori, Lizi je nastavila: „Rekla je: 'Kaži joj da odmah dođe, molim te', a izgledala je kao da joj stvarno trebaš.“

Prenevši poruku, Lizi je ponovo potrčala ka kući svoje najbolje drugarice, sigurna da će i majka poći za njom.

Pre nego što će krenuti, Kej Lin je virnula da proverí šta radi Timi u svom krevetu. Duboki i otegnuti udisaji značili su da se njen sin neće skoro probuditi, pa ga je ostavila samog. Neće ni moći dugo da se zadrži van kuće jer za petnaest minuta moraju svi zajedno u crkvu.

Kej Lin je izletela na zadnja vrata u svoje malo, uredno dvorište. Pre dve godine su ona i Kimiko ubedile muževe da

im naprave kapiju u ogradi između dvorišta kako bi mogle komotnije da šetkaju između svojih domova u edvardijanskom stilu. Mič se tome protivio zato što su podstanari. Ali Kej Lin ga je ubedila da će to vredeti troška, pošto će kuću sigurno otkupiti kad bude oglašena za prodaju. Kapija je, po običaju, stajala širom otvorena.

Kej Lin se iznenadila jer je Kimikina kuhinja bila prazna. Hodnikom se razleglo tiho ječanje, postajući sve glasnije. *Kimiko?*

Pohitala je po drvenom podu ka tom zvuku, a srce joj je tuklo sve brže kako je jauk jačao. Dona i Džordž, Kimikina deca, stajali su u uskom hodniku i razrogačenim očima piljili u kupatilo.

Kej Lin je požurila ka njima i osmotrila prizor. Kimiko je ležala na podu, sklupčana postrance, licem prema kadi. Tamnosmeđa kosa bila joj je skupljena u punđu, oči čvrsto zatvorene. Stezala je jednu nožicu kade, ritmično jaučući. Kraj njenih nogu stražarila je Hejzel.

Porodaj su očekivale tek za tri nedelje. Kimikin jauk pretvorio se u krik.

Kej Lin se progurala između troje dece da bi se pridružila Kimiko na hladnim pločicama; mala žutosmeđa keruša mešanka premestila se da stražu čuva nad Kimikinom glavom.

Kej Lin se nagla nad prijateljicu i prošaputala: „Tu sam.“ Kimiko je i dalje žmurila, ali pružila je naviše drhtavu ruku. Kej Lin ju je prihvatila i ponovila: „Tu sam sad.“

Kimikino disanje se usporilo; jauci su utihli. Duboko je uvukla vazduh, ispuštala ga uz uzdah, pa otvorila oči.

Kej Lin se zagledala u Kimikine tamne oči i rekla: „Beba ti dolazi na svet! Ovo je divan dan za rođenje, sedmi decembar hiljadu devetsto četrdeset prve. Hoćemo li u bolnicu?“

Kimiko je odmahнула glavom i na silu se osmehnula. „Prekasno je. Rodiće se pre nego što bismo stigle u 'Altu Bejts'.“

Kej Lin je zagrizla usnu. „Jesi li sigurna?“

Iskolačenih očiju, Kimiko je klimnula glavom.

Kej Lin se sledila. Nije znala kako se pomaže pri rođenju deteta. Njoj samoj su porođaji protekli kao neki živ san. Kao nešto što ostavlja snažan utisak, ali ostaje nejasno.

Da li da pozove hitnu pomoć? Gde je Ken? Mič je u Severnom Berkliju; sigurno se neće brzo vratiti. Možda majka još nije krenula u crkvu; ona bi znala šta treba raditi. Lizi može da ode po nju, a ona sama će ostati uz Kimiko.

„Ajaoj, evo kreće...“, zajaukala je Kimiko.

Trudovi su bili učestali. Ta bebica će se *zaista* uskoro roditi. Kej Lin je duboko udahнула i pogladila Kimiko po nozi; bio je to intiman gest, ali nadala se da će umiriti porođilju dok bol ne umine.

Deca se stalno rađaju kod kuće, podsetila je samu sebe. *Mada u prisustvu babice.*

„Mamice?“, prekinuo je Lizin glas njene ubrzane misli.

„Lizi, odvedi zajedno s Donom Džordžija kod nas. Pripazite ga – a i Timija kad se bude probudio.“ Trudila se da govori vedro jer je želela da ubedi devojkice da nemaju razloga za strah. „Velike ste. Budite tamo dok ja ne dođem po vas. Gospođa Fudžioka se porađa, pa ću ostati uz nju dok se beba ne rodi. Vi ćete joj pomoći tako što ćete pričuvati mališane. Jeste li razumele?“

Dona i Lizi su klimnule glavom.

Kimiko je zacvilela. „Evo počinje još jedan.“

„Krećite, devojke!“, zapovedila je Kej Lin.

„Joj, joj, joj, joj“, stala je da zapeva Kimiko sve povišenijim glasom. Tako je snažno stegla Kej Lin za ruku da joj se venčani prsten zario u prste; iako joj je leva polovina tela bila neosetljivija, Kej Lin je to tako zbolelo da se jedva oduprla porivu da otrgne Kimikine prste sa sebe.

Kad se kontrakcija smirila, Kej Lin je odjurila do plakara za veliko rublje da donese peškire, pa u kuhinju po čašu vode. Temeljito je oprala ruke, skinula venčani prsten, a onda zubima smakla i prsten sa desnog prsta.

„Osećam ga“, zacvilela je Kimiko kad se Kej Lin vratila. „Između nogu.“

„Već?“

Kimiko je klimnula glavom.

„Hoćeš da pogledam?“

Kimiko je užasnuto iskrivila lice, ali je klimnula glavom. Kej Lin joj je samo malčice odigla nogu.

„Još nema deteta“, obznanila je. „Ne vidim teme.“

Kimiko je klonula. „Hvala ti.“

„Veoma mi je drago što još nismo bili pošli u crkvu.“

„Joj, joj, joj“, ponovo je krenula da zapeva Kimiko. Kej Lin joj je dopustila da joj opet stegne levu ruku. Sad kad na njoj nije bilo prstena, gotovo ništa nije osetila. Jedna mala korist od paralize.

„Evo ga!“, uzviknula je Kimiko. Podigla je nogu koja joj je bila s gornje strane i obuhvatila je rukom. Povukla je butinu ka grudima.

Iz porodilje se pomolilo tamno teme. *Evo ga! Baš sad?! Kej Lin je oklevala. Da li bi trebalo išta da preduzima? Njoj su porođaji protekli kao u magli. Nije se sećala šta je babica radila kad su deca izlazila iz nje.*

Kimiko je prestala da zapeva. Dahtala je. Stisnuta dečja glava i dalje je stajala tu, na samom otvoru. Kej Lin je dohvatila peškir i raširila ga po podu; pretpostavila je da mora prihvatiti bebu kad bude izašla. A valjaće i da se iseče pupčanik. Nije imala makaze, ali sigurno će se u kuhinji naći neki oštar nož.

Kimiko je duboko usrkнула vazduh. „Joj, joj, joj“, ponovo je započela.

Nož će morati da pričeka.

„Aaaah!“, kriknula je Kimiko. Izronila je ulepljena tamna lopta i ukazalo se šareno čelo. Pojavile su se tamne obrve, za njima čvrsto zatvorene oči, pa majušan, spljošten nos.

„Ah, ah!“

„Vidim ga. Samo nastavi“, stala je da je hrabri Kej Lin. „Samo što nije izašao.“

Kimiko je snažno zastenjala. Bebica je bila napolju do vrata. Čvrsto je žmurila i bila je tako nepomična da je ličila na lutku obojenu u ljubičasto. Kej Lin se uspaničila. Da li bi trebalo da izvuče bebu?

Kimiko je duboko udahнула, pa zarikala. Odjednom je čitava beba pljesnula na peškir, svijena u čvrsto klupko kao da je još u majčinom stomaku.

„Uspela si! Izašao je!“, oglasila je Kej Lin.

U prostoriji je zavládala takva tišina da je Kimikino dahtanje zazvučalo bučno. Trebalo je da se čuje beba.

Kej Lin je krenula da gladi dete šakom polako, kružnim pokretima, po lepljivim leđima, blago ga podstičući. Nije se micalo. Snažno ga je potapšala, a zatim još jače. Šta da rade ako ne bude prodisalo? Uхватила ga je za nadlaktice i već je bila spremna da ga prodrmusi, ali tad se detence trznulo i iz pluća mu je navrlo grgotavo kmećanje. Grudi su počele da mu se podižu i spuštaju, a ljubičasta boja je polako posvetlela u tamnorumenu.

Kej Lin je odahnula.

„Samo napred, malecki! Položio si prvi ispit i prodisao. Jesi li spremna za njega?“, upitala je Kej Lin.

„Ne mogu da sednem“, odgovorila je Kimiko istežući vrat kako bi videla bebicu.

Hejzel je liznula Kimiko po obrazu, ali nije se makla s mesta.

„Možeš li da se okreneš na leđa? Pokušaću da ti ga stavim na grudi.“

Kimiko se prevrnula. Kej Lin je poduhvatila bebici potiljak i pridržala joj grudi šakom skupljenom u pesnicu. Paraliza je držanje umotanog novorođenčeta pretvorila u izazov. Bojeći se da ne ispusti klizavo, mlitavo detence na pod kupatila, obrnula ga je i polako ga pogurala uz Kimikin trup kako bi ga smestila

majci na stomak. Kimiko je pružila ruke da bi usmerila detence ka grudima.

„O!“, uskliknula je Kej Lin. „Devojčica!“

„Stvarno?“

„Da, da, imaš još jednu ćerku.“

„Tu si! Stvarno si tu“, stala je da tepa Kimiko bebi. „Ti si jedno savršenstvo!“

Kej Lin je pamtila kako je Timiju izgovorila iste te reči. Kad ga je prvi put uzela u ruke i pojmla kakvo je čudo to stvorenjce koje je nekako odgajila u sebi, srce joj se širom raskrtilo.

Sigurno je izgledao podjednako čudno kao i sva druga novorođenčad, ali ona mu je rekla: „Ti si jedna lepota i savršenstvo. Savršenstvo nad savršenstvima.“

Nije se sećala šta je rekla kad je rodila Lizi, ali srce joj se i tad širom otvorilo pri prvom dodiru.

„Idem po nož... da presečem?“, izgovorila je Kej Lin, ali to je zadobilo zvuk pitanja.

Sva se tresući, Kimiko je šapnula: „Brzo se vrati, molim te.“

Ranjivost u prijateljičinom glasu nagnala je Kej Lin da zastane. Bilo je logično što se Kimiko boji da ostane sama, pa makar i načas.

„Hoću“, umirila ju je ustajući. „Dona i Lizi će se mnogo obradovati“, dodala je dok je izlazila, pa nastavila glasnije nakon što je ušla u kuhinju. „Bile su ubeđene da nosiš ćerku.“

Kad se vratila, nosila je oštar mali nož i tanjir. „Ako dobro pamtim, ovo nećeš osetiti, koliko god to delovalo čudno.“

Kej Lin je spustila tanjir na okrvavljeni peškir. Položila je pupčanik preko njega i potom ga snažno pritisnula nožem. Malčice ga je zarezala, a ruke su joj podrhtavale kad je nastavila da testerije. Pupčana vrpca je bila mnogo tvrđa nego što je očekivala, više nalik hrskavici nego mesu. Posle silnog truda, razdvojila je majku i ćerku.

Kimiko se osmehnula. Hejzel je ustala da bi onjušila detence. Kimiko joj je pripretila prstom; keruša se povukla i legla.

„Mislim da je najbolje da ostaneš tu gde si dok ne budeš izbacila posteljicu“, napomenula je Kej Lin prijateljici.

„Da“, saglasila se Kimiko. „A ostala deca? Jesu li... uuuhhh. Evo je!“

„Kod mene su, zdrava i čitava“, kazala je Kej Lin dok se Kimiko previjala od snažne kontrakcije. Odjednom je posteljica pljusnula na peškir gde je maločas bila beba.

Kej Lin je razmišljala šta bi sve mogla sledeće da uradi: da donese čebe i jastuk za Kimiko; da pozove bolnicu i zatraži savet; da javi gospođi Hori, Kimikinoj majci; da opere Kimiko i smesti je u krevet; da umota posteljicu; da okupa bebu; da saopšti devojčicama da se beba rodila živa i zdrava. Sve će to jedno po jedno doći na red, ali trenutak-dva posedeće na podu, povратиće dah i smiriće srce.

Skljokala se na pod, osećajući kroz tanku haljinu hladne pločice ispod butina. Toliko o odlasku u crkvu. Zar je zaista ovo uradila? Pogledala je u bebin potiljak, tamnu kosicu splejenu uz glavu. To detence je zaista bilo savršeno dok je ležalo tako, obraza položenog na голу kožu između Kimikinih dojki. Kad je raskopčala bluzu? Kej Lin joj je navukla suknju preko bedara kako bi je koliko-toliko upristojila.

Čak i iz tog neudobnog ugla, Kimiko je sa obožavanjem piljila u bebicu. Bilo je to prelepo. Kej Lin nikada dotad nije bila videla pogled tako pun posvećenosti, iako je istu vrstu ljubavi i sama osetila kad su se rodili Lizi i Timi.

Da li je neko nekad tako gledao u nju? Majka verovatno nije uopšte ni zagrlila Kej Lin, niti pogledala u nju. Ona je namepravala da je dâ na usvojenje. Zašto bi neko s ljubavlju gledao dete koje ne želi?

Njena premišljanja prekinula je Kimiko. „Hvala ti. Drago mi je što si se zatekla kod kuće.“

„I meni. Došla si na svet u srećan čas, malecka. Taman smo hteli da krenemo.“

„Baš se brzo rodila“, kazala je Kimiko. „Ne bih ovo uspela bez tebe.“

„Snašla bi se već nekako“, uzvratila je Kej Lin, „ali veoma mi je milo što nisi morala. Ne bih volela da se moja draga prijateljica porađa sama.“

Kej Lin je stegla Kimiko za ruku. O svom prijateljstvu nisu govorile direktno, pa je zbog toga bilo nelagodno i osetljivo to sad pomenuti. Ali Kimiko je zaista bila njena najbolja prijateljica i istovremeno poslovna partnerka. Životi su im se polako preplitali još od 1934. Mučne i slučajne okolnosti pretvorile su ih iz prijateljski raspoloženih susetki u bliske drugarice.

DRUGO POGLAVLJE

Decembar 1941.

„Tata!“ Lizi je pritrčala Miču u dnevnoj sobi pre nego što je i kaput skinuo. „Doni se rodila sestra, a mama je bila doktorka!“

Prljav od fizičkog rada, pošto je čitavog dana pomagao svom prijatelju Džejkobu da ponovo napravi zadnje stepenice u novoj kući, Mič je pogledao svojim sivoplavim očima u Kej Lin.

„Stvarno?“, upitao je, a jedna zlatastosmeđa obrva upitno mu je odskočila.

Kej Lin je klimnula glavom. „Mala Misi je bila toliko spremna da zakorači u ovaj svet da nismo imale kad da odemo do 'Alte Bejts' niti da pozovemo hitnu pomoć.“

„Jeste li se prepale?“

Kej Lin su pošle suze na oči. „Da, i uradila sam šta sam mogla. Sav posao su obavile Kimiko i malecka.“

„Svaka čast! Ponosim se tobom.“ Mič ju je poljubio u obraz i ozareno joj se osmehnuo.

„Želiš li da se upознаš sa Misi?“, upitala je Lizi povlačeći ga za ruku ka ulaznim vratima.

Miç se nije dao. „Gospođi Fudžioki nisam potreban još i ja da joj narušavam mir. Biće uskoro prilike da je obiđem. Treba li im nešto?“, upitao je Kej Lin.

„Već sam im odnela čorbu od sočiva. Njena majka je prešla kod njih.“

Miç se nasmejao. „Ona živi na svega tri kilometra odavde.“

Kej Lin je slegla ramenima. „Takav je japanski običaj. Kimiko ga uglavnom smatra ljupkim.“

„Loš trenutak“, kazao je Miç.

Kej Lin je klimnula glavom. Bližio se kraj semestra na Kalifornijskom univerzitetu. Kej Lin i Kimiko su radile od kuće: kucale su radove studentima.

„Nadale smo se da će beba počekati još dve nedelje, ali snaći ću se nekako. Kimiko mora imati vremena da proslavi dolazak novog člana porodice i da uživa u njemu, ali ubrzo će sama sebe poterati da se vrati na posao. Koliko ja znam Kimiko, kućace ovde radove najdalje u sredu.“

Gnev. Strah. Nešto je prominulo Mičovim licem.

„Šta se desilo?“, upitala je Kej Lin.

Zavrteo je glavom. Sagao se i šapnuo joj na uvo: „Užasna vest. Neću da pričam o tome pred decom.“

Kej Lin je osetila kako joj je srce zastalo, ali potrudila se da vedrim glasom izgovori: „Lizi, povedi Timija i uberi šest limunova. Možemo da spremimo omiljeni slatkiš gospođe Fudžioke u čast Misinog rođenja.“

„Limun-štanglice, njam!“ Lizi je zgrabila Timija za ruku i odvela ga kroz kuću u zadnji deo dvorišta.

Čim ih deca više nisu mogla čuti, Miç je tiho prozborio. „Japan je danas bombardovao mornaričku bazu u Perl Harboru na Havajima.“

Kroz telo Kej Lin prostrujao je talas osećanjâ. Sklopila je oči i duboko udahнула, naređujući sebi da ne paniči. Sve napetijem iščekivanju došao je kraj; prekoračili su crtu i ušli u rat.

„Šta će to značiti? Za nas? Za Fudžioke? Za mog brata?“
Zagledala se u Miča.

Prošao je bio trenutak za svaku teoretsku raspravu. Bila je nepopustljiva u stavu da se Mič ne sme uplitati u rat. Naravno, ona je bila protiv nacista, ali Mič – njen muž i otac njene dece – ne bi smeo da otputuje hiljadama kilometara od kuće da bi ratovao za Evropu. Nije bila u potpunosti ni izolacionista ni pacifista. Želela je da podrži onu pravičnu stranu istorije, ali nije htela da joj muž završi osakaćen ili ubijen. Život je dovoljno veliki izazov i sada dok je Mič tu.

Kej Lin se rasplakala. „Nećeš u rat, je li?“

„Mamice“, razdrala se Lizi iz kuhinje, „ubrali smo limunove!“

„Limunove“, ponovio je poput odjeka Timi slatkim bebićim glasićem.

Kej Lin je čvrsto zažmurila i zgrčila lice, uopšte ne čujući svoju decu.

„Sad će mama“, viknuo je Mič ka drugom kraju kuće. „Strpi se dok razgovaramo.“

Kej Lin se zagledala u muža, čekajući njegov odgovor.

„Regrutacija je neizbežna. Kao otac porodice, možda ću dobiti nešto više vremena nego tvoj brat, ali...“

„Na prvom mestu moramo da ti budemo *mi*, a ne dužnost i moralne vrednosti“, nepokolebljivo je kazala Kej Lin.

„Slažem se, Kej Lin. Ni najmanje ne žudim da se borim na tuđem tlu“, uzvratio je Mič.

„Možeš li da se izvučeš na prigovor savesti?“, upitala je.

„Jedva da sam i unitarista, a Unitaristička crkva se ne računa kao miroljubiva. Čula si kad je velečasni Rid rekao da nam moral nalaže da povedemo rat protiv Japana. Pa čak i kad bih se pozvao na prigovor savesti, od mene bi se zahtevala služba u nekoj ulozi van borbe.“

Mič je bio u pravu. Pre godinu i nešto dana, u septembru 1940, poverovao se naredbi države da se svi muškarci starosti

između dvadeset jedne i trideset šest godina upišu u vojnu evidenciju. To je bio dan kad su prve kapi uznemirenosti kanule Kej Lin u srce; te kapi strepnje nastavile su da kaplju dok se rat širio zemaljskom kuglom. Koliko će još vremena proći dok i njihov grad ne postane meta? Hoće li i kod njih biti zamračenja, hoće li se sirene za vazдушnu opasnost oglašavati u svako doba dana i noći kao u Londonu? Prvi cilj bi im bio San Francisco, ali oni nisu daleko od njega. Hoće li biti prinuđena da vodi domaćinstvo bez muža?

Potisnula je strah. „Možda bi na osnovu moje hendikepiranosti mogao da dobiješ izuzeće četiri-ef.“ Potom se našalila: „Ili da ti povadim pola zubâ.“

Mič se nasmejao i uhvatio je za obe šake. Poljubio joj je jednu pa drugu. „Uveren sam da će oba ta rešenja upaliti.“

„A možda će se rat i završiti pre nego što tvoje godište bude moralo da se javi u odsek za regrutaciju“, natuknula je ona.

„Očekujem da očeve porodica neće zvati još neko vreme, pa ću pričuvati zube dok ne dobijemo drugačiju vest“, rekao je on uz kiseo osmeh.

„Dobro“, uzvratila je Kej Lin, „ali meni ćeš biti lep čak i ako se odlučiš za to drugo. Voleću te i sa zubima i bez zuba.“

Mič je uvukao usne između zuba. Promrmljao je: „Misliš da sam ovako sladak?“

Tiho se nasmejala i klimnula glavom. A potom se stopila s njegovim telom, s muževljevom toplotom i snagom. Nije želela da zamišlja život bez njega.

Kad je potkraj poslednjeg polugodišta srednje škole počela da se zabavlja s Mičem, Kej Lin još nije bila dokraja prebolela svoju prvu ljubav, ali Mič je bio mio i zgodan i dobro joj je došao da usmeri misli na drugu stranu. Oboje su očekivali da će se posle mature razići.

Porodični život silom im se nametnuo kad je Kej Lin, uprkos svemu što je preduzimala, ostala u drugom stanju. Četiri nedelje pre završnih ispita saopštila mu je da joj menstruacije

izostaju. Prebledeo je, ali nije izgovorio nijednu negativnu reč. Umesto da postane bezbrižan član studentskog bratstva na Kalifornijskom univerzitetu u Los Anđelesu, postao je odgovoran otac u Berkliju. Njegova majka još nije mogla to da oprostí Kej Lin, ali Kej Lin je verovala da je Mič prihvatio taj novi tok kojim je skrenuo njegov život.

Kej Lin nikad nije imala neki konačan plan za posle srednje škole. Koledž joj je bio nedosežan jer je bila prosečan đak. Čitala je s teškoćom i još je bila spora – najverovatnije iz istog razloga iz kog joj je i leva strana tela bila slabija.

Da nije rodila Lizi, najverovatnije bi radila na fakultetu u Berkliju, kao njena majka kad je bila mlada, ali čeznula je da se preseli kod bake Barou, na Nob hil u San Francisku – i da se zaposli u finansijskoj zoni grada, da svakog dana večerava u nekoj drugoj gradskoj četvrti: Nort biču, Rašn hilu, Marini, Kineskoj četvrti. Maštala je da bude bezbrižna devojka u velikom gradu.

Umesto toga je postala supruga i majka takoreći istovremeno. Ona i Kimiko su nekako uspevale da se staraju o deci i kucaju radove za studente Kalifornijskog univerziteta. Prioritetno joj je bilo da provodi vreme „kod starih“, to jest kod svojih roditelja i babe, a gotovo svake nedelje išla je i u crkvu. Za razliku od svog brata i sestre, morala je posle srednje škole ubrzano da odraste. A sad će je taj rat prinuditi da se suoči s nečim neizdrživim.

Sledećeg jutra su zastali pred kućom Fudžiokâ. Kej Lin je pretpostavljala da će Dona izaći u uobičajeno vreme kako bi krenula u školu, ali sad se zapitala neće li je možda danas zadržati kod kuće. Taj izbor bi bio očekivan i zbog novorođene bebe i zbog objave rata.

„Da pokušam?“, upitala je Lizi.

Kej Lin se najpre zagledala u sjajna plava vrata, a potom niz ulicu, procenjujući hitnost kucanja na osnovu broja dece koja su

žurno išla trotoarom. Kad se ponovo okrenula ka kući, ugledala je na vratima gospođu Hori, Kimikinu majku. Izgledala je mlađa nego što jeste, a bližila se pedesetoj. Njeno lice bez bora uokvirivala je kratka tamna kosa. Gospođa Hori je mahnula i naklonila se. Zauzvrat se naklonila i Kej Lin. Nisu govorile istim jezikom, ali su gestovima upućivale jedna drugoj toplo poštovanje.

Dona je doskakutala niz stepenice i uhvatila Lizi za ruku. Produžile su poskakujući trotoarom ka Linkolnovoј školi. Spoj njihove međusobne ljubavi i bezazlene neupućenosti u sve što se promenilo bio je toliko bolan da je Kej Lin osetila kako je nešto steže u grudima. Hoće li se u školi govoriti o bombardovanju i objavi rata? Da li će deca kinjiti Donu? Ona nije bila jedini đak japanskog porekla u Linkolnovoј osnovnoj školi, ali nije ih bilo ni mnogo. Gospođica Karter će je sigurno zaštititi u učionici, ali školsko dvorište je druga priča.

Kad su bili blizu škole, Kej Lin se oduprla porivu da otprati Lizi i Donu do učiteljice. Šta bi uopšte mogla reći gospođici Karter a da ona to već ne zna?

Devojčice su se zaustavile na uglu Elisove i Prinčeve i pažljivo pogledale i levo i desno pre nego što će se odvažiti da zakorače na kolovoz. Kej Lin i Kimiko već su nekoliko meseci svaki put stajale na tom uglu i posmatrale ih kako taj poslednji deo puta do škole prelaze bez pratnje. Bile su presudile da će u januaru, kad Lizi napuni sedam godina, devojčice biti dovoljno velike da čitav taj put prevale same. No ovog dana su izgledale premale da bi te korake savladale bez ikoga.

Dva dana potom, dok se s Timijem vraćala kući nakon što je ispratila devojčice do ugla, Kej Lin je začula prepoznatljivo lupkanje metalnih slova po papiru. U kancelariji iza kuhinje zatekla je Kimiko za pisaćom mašinom, a novorođena Misi bila joj je čvrsto privezana na grudi širokom trakom japanskog dezeniranog platna.

„Tako si se brzo vratila na posao? Snašla bih se ja i bez tebe“, prekinula ju je Kej Lin, a onda brzo dodala: „Mada mi je drago što te vidim.“

Kimiko je prestala da kuca i osvrnula se ka njoj. Izgledala je snažno i smireno. „Treće dete se drastično razlikuje od prvog. Posle Done se ni slučajno ne bih tako brzo vratila na posao. Ali juče sam se sva uzvrtela. Neću dugo ostati, ali beba sad spava. Draže mi je da radim ovo, a pranje sudova da prepustim majci.“ Kimiko se nasmejala.

Kej Lin im je prišla i razgledala majušno, preslatko lice skriveno među naborima tkanine. Položila je šaku na taj topli smotuljak i prošaputala: „Zdravo, malecna. Radujem se što te opet vidim.“ Pogledavši u Kimikine tamnosmeđe oči, dodala je: „Ona je savršenstvo.“

„Trudim se da uživam u njoj, da se sladim ovim danima, jer znam koliko brzo to proleti.“

Kej Lin je klimnula glavom. „Istinski ne želim troje dece, ali prijalo bi mi da opet budem majka novorođenčeta.“

„Onda da se postaramo da se nauživaš s njom do mile volje“, uzvratila je Kimiko.

Kej Lin je klimnula glavom. „Kad god poželiš – čak i u gluvo doba noći.“

„Mama će se vrlo brzo vratiti kući, pa ću rado prihvatiti tvoju pomoć.“

Misi se promeškolljila i obrnula glavicu u stranu, tragajući za bradavicom.

Kej Lin je osetila kako joj bride grudi. „O bože! Kunem se, nadolazi mi mleko već samo dok je gledam kako traži sisu!“

Obe su se nasmejale.

„Bolje da idem dok se nisam sva iskvasila“, našalila se Kej Lin.

„A ja bih da završim ovu stranicu dok Misi nije digla dreku tražeći da sisa“, odvratila je Kimiko.

Kej Lin je uzela jednu fasciklu. „Da iskoristim što je prestala kiša i odnesem ovo do Međunarodne kuće, a svratiću i do

Alfa-sigma-fija po poslednje radove u ovom semestru“*, kazala je. „Kako bi bilo da povedem i Džordžija?“

„Kad te molim. On ništa od ovoga ne razume. Bilo bi veoma dobro da malo izađe iz kuće.“

Kej Lin je počutala, svesna svega što je ostalo neizgovoreno između njih dveju. Da li je na mestu da ona prva pomene Perl Harbor? Objavu rata? Racije koje su već sproveli u japanskim zajednicama u San Francisku i San Pedru? Pretrage svih automobila pre nego što pređu Zalivski most ukoliko vozači izgledaju kao Japanci? Nije želela da poteže tu bolnu, složenu temu ako bi je Kimiko radije izbegla.

„Svратићу do tvoje kuće pre nego što pođemo.“

Otišla je u kuhinju i skuvala za svoju dragu prijateljicu šolju čaja od đumbira, pa mu dodala med, kašičicu slasti u jednom gorkom i divnom trenutku.

„Pretpostavljam da nemaš problema s količinama mleka, ali moraš da piješ dovoljno tečnosti“, kazala je pošto je donela šolju za Kimiko.

„Hvala ti“, odgovorila je Kimiko ne zastajući u radu, okrenuta Kej Lin leđima, a prsti su joj leteli po tastaturi pisace mašine.

Premda Kej Lin nije očekivala da će se Kimiko vratiti na posao tako brzo posle porođaja, bila je zahvalna što je deo obaveze skinut s njenih pleća. Dobro je radila s obzirom na to da joj je samo jedna ruka bila spretna, ali Kimiko je kucala neuporedivo brže, a imale su gomilu radova jer je bio kraj semestra. Da nema Kimiko, Kej Lin bi mnoge večeri provela budna dokasno.

Posmatrala je svoju prijateljicu sa vrata i razmišljala o tome kakav ih je čudesan i neobičan slučaj sastavio.

U junu 1934. godine, nedelju dana pre nego što će maturirati u Berklijskoj srednjoj školi i venčati se, Kej Lin i Mič su

* Međunarodna kuća (*International House* ili *I-House*) – studentski dom Kalifornijskog univerziteta u Berkliju. *Alfa-sigma-fi* – studentsko bratstvo (klub) koje ima ispostave na mnogim univerzitetima SAD. (Prim. prev.)

se uselili u kuću pored kuće u kojoj su se nastanili Kimiko i Ken Fudžioka. Kimiko se takođe bila udala pravo iz Berklijske srednje škole, gde je maturirala iste te trideset četvrte, mada su se poznavale samo iz viđenja. Ken je bio četiri godine stariji od nje i maturirao je u Ouklandskoj srednjoj tehničkoj školi.

Kej Lin je bila odrasla u obližnjoj berklijskoj četvrti Elm-vud, gde su njeni roditelji držali malu računovodstvenu firmu odmah iza ugla u odnosu na njihov dom u Vulsijevoj ulici. Kej Lin je imala sreće da pronađe kuću koja se izdavala toliko blizu da je mogla peške prošetati „do starih“ – do svog doma iz detinjstva gde su živeli njeni roditelji, baba, brat Leni i sestra Kristina. Kej Lin je smatrala da je već poodavno krajnje vreme da njen dvadesetogodišnji brat i osamnaestogodišnja sestra zasniju sopstvene domove, ali roditelji su govorili kako slobodno mogu da ostanu dokle god žele.

Spočetka su Kimiko i Kej Lin naprosto bile srdačne jedna prema drugoj. Ali učtivo mahanje pretvorilo se u razgovore na prednjem tremu otkako su otkrile da su obe trudne, a brzo pošto su im se ćerke rodile – u razmaku od nedelju dana – krenuli su i ručkovi kod jednih ili drugih. Uskoro su se viđale gotovo svakodnevno.

Mič je 1937. ostao bez posla. Nedelje nezaposlenosti produžile su se u mesece. Trošili su svoju oskudnu uštedevinu i strepeli da će ostati bez krova nad glavom jer više nisu mogli da plaćaju stanarinu. Njeni mama i tata zajmili su im novac, ali i njihova sredstva su bila ograničena.

Kimiko ih je spasla kad je pozvala Kej Lin da radi s njom. Bila je zasnovala malu poslovnicu nakon što joj je jedan rođak ponudio da joj plati da mu otkuca neke radove. Ubrzo se pročulo da radi povoljno, brzo i odgovorno, pa je potražnja postala tako velika da nije postizala sve da uradi. Nije imala pisaću mašinu, te se služila mašinom u javnoj biblioteci.

Kej Lin nije bila ni približno toliko brza daktilografkinja, ali umela je dobro da vodi knjige i imala je prostoriju viška koja je

mogla da posluži kao kancelarija, a uz to je nabavila i polovnu pisaću mašinu, uzevši je od svojih roditelja.

Kej Lin i Kimiko su četiri godine glatko delile rad i majčinske dužnosti. Posao su uvećale sa nekoliko radova nedeljno na desetine nedeljno. Svakog jutra je jedna od njih dve pratila devojčice do Linkolnove osnovne škole, udaljene dva bloka, gde su sad pohađale prvi razred. Njihovi dvogodišnji sinovi zabavljali su jedan drugoga u dvorištu ili u kući dok majke kucaju.

I Kej Lin i Kimiko preobraćale su listove papira ispunjene pisanim slovima u savršeno otkucane tekstove bez jedne jedine greške. Kej Lin je odlazila peške do kruga univerziteta da pokupi rukopise i da otkucane radove preda mladićima i ponekoj devojci koji su im za to plaćali. Kimiko je obavljala sve što ima veze s bankom.

Mič je 1938. počeo da radi kod roditelja Kej Lin kao knjigovođa s punim radnim vremenom, ali ona nije imala želje da obustavi svoje poslovanje. Volela je što radi, a siguran dodatni prihod koji joj je omogućavao da bude uz decu predstavljao je zaleđinu koje se Kej Lin ne bi tek tako odrekla. Bili su se išćupali iz ogromnih dugova i nije želela više nikad da duguje ni roditeljima, ni ma kome drugome.

Još od nedelje se činilo da je sve u opasnosti. Kongres je već bio objavio rat Japanu. Velika Britanija je takođe objavila rat Japanu, što je značilo da će Sjedinjene Države uskoro biti u ratu s Nemačkom i Italijom. Predsednik Ruzvelt je bio rešen da Sjedinjene Države odnesu apsolutnu pobeđu. Mladići su se jatimice prijavljivali za vojsku. Bombe su već padale na Manilu i Singapur.

Predstavnici američke vlasti uhapsili su japanske ribare u San Pedru, kao i čelnike japanske zajednice u San Francisku. Zasad niko nije dirao ogromnu japansku zajednicu u Berkliju i Ouklandu, ali nad Kimikinu porodicu nadnosila se pretnja.

Nemačko poreklo Kej Lin nije bilo očigledno, ali Kimiko nije posedovala takvu prednost. Iako se rodila u Sjedinjenim Državama i bila njihova građanka, ime i izgled identifikovali su je kao nešto što ona nije bila: kao neprijatelja. Mržnja prema Japancima dosegla je dotad neviđene razmere.

Kej Lin se premišljala šta još da kaže. Ona i Kimiko nisu razgovarale o rasnim razlikama. Za Kej Lin one nisu imale nikakvog značaja, a ne bi smele ništa da znače ni u svetu oko njih. Nije htela da opterećuje Kimiko raspravom o bilo čemu s čime ona ne bi želela da se suoči. Ali promene su bile prevelike da bi se na njih naprosto zažmurilo. Konačno je odabrala da izgovori: „Žao mi je.“

Kimikini prsti zaustavili su se usred rada.

Kej Lin je nastavila: „Ne moramo da pričamo o tome ako ne želiš. Ali žao mi je što tvoj narod... što je naša zemlja u ratu s narodom tvojih deda i baba. I što su ljudi tako puni mržnje.“

Kimiko se okrenula ka njoj. Pogledala je u Kej Lin, a onda se zapiljila u neku neodređenu tačku, a na licu su joj buknuła ista ona zbunjujuća i raznolika osećanja koja su tinjala i u Kej Lin.

Najzad je Kimiko odgovorila: „Mislila sam da je moja majka paranoična zbog toga što veruje da je mogu prinuditi da se vrati u zemlju iz koje je otišla pre trideset godina. Sve do ponedeljka bila sam ubeđena da je se ova zemlja ne bi odrekla zbog ambicija japanskog carstva, ali sad se pitam neće li izneveriti ne samo njih već i mene i moju decu.“

Zavrtela je glavom. „Čelnici naše zajednice govore nam da pokažemo da smo lojalni građani tako što ćemo sarađivati.“ Nakašljala se. „Mi jesmo lojalni građani. Nikad nigde drugde nisam ni živela.“

„Znam da si lojalna“, uzvratila je Kej Lin.

Kimiko se opet okrenula i posvetila se kucanju. Kej Lin ju je pogladila po mišici. Bilo je to više nego nedovoljno, ali nadala se da će to Kimiko značiti bar neku malu utehu.

Pogled joj je poleteo kroz prozor. Kiša je prestala, ali napolju je bilo oblačno i hladno. Ona i Timi su obukli najtoplije što su imali, pa stavili akten-tašnu u mala crvena teretna kolica.

Pokucala je na vrata susedne kuće kako bi povel a Džordžija.

Otvorila ih je gospođa Hori; lice joj je bilo namreškano od brige dok nije prepoznala Kej Lin.

„Dobar dan!“, naklonila se gospođa Hori. Kej Lin je uzvratila naklonom.

Progovorila je polako, obuzdavajući besmisleni poriv da pojača glas. „Idemo... u... šetnju. Može li... Džordži... da pođe... s nama? Kimiko... kaže... da može.“

„Vi... hoćete... Džordži?“, upitala je gospođa Hori.

Kej Lin je klimnula glavom. „Da“, izgovorila je razgovetno.

„Dobro.“ Gospođa Hori se osmehnula i podigla jedan prst.

Iščekzla je, po svoj prilici da bi dovela unuka, ostavivši otvorena vrata. Timi je povukao Kej Lin za ruku, spreman da uđe u kuću Fudžioka. Kej Lin se oduprla; umesto da pođe s njim, sela je na klupu, a Timi se uzverao i seo do nje.

Pokazala je prstom visteriju na drugoj strani ulice. „Vidiš li one lepe crvene lopte?“

Još je bilo rano, ali njihovi susedi su ukrasili gole grane visterije kuglama od sjajnog stakla. U to doba godine ta puzavica se orezivala tako nemilosrdno da je izgledala kao da je mrtva, od nje su ostajali samo sivi konopci koji su se peli oko stuba što je nosio krov otvorenog trema. Divila se trudu porodice Tomas da unese malo vedrine u te sumorne dane.

Hejzel je izletela na vrata, skočila među njih dvoje i liznula Timija po licu, a na Kej Lin je nasrnuo njen čupavi rep. Keruša je pokušala da i Kej Lin obaspe istom miloštom, ali ona je odgurnula Hejzel od sebe. Za razliku od svoje dece, Kej Lin nije cenila njene nežnosti.

Gospođa Hori se pojavila s Džordžijem.

„Hvala vam“, rekla je Kej Lin naklonivši se. Naklonila se i gospođa Hori njoj. Zagledale su se jedna u drugu; Kej Lin su se ovlažile oči, a isto tako i ovoj drugoj, starijoj ženi.

Da li će ta dobra žena biti prisiljena da napusti svoj dom, svoju decu, unučiće? Da li se brine za svoje roditelje u Nagasaki? Kej Lin nije znala nikakve rođake u Nemačkoj, ali duboko ju je uznemiravala već sama zamisao da joj roditelji žive tamo.

Kej Lin je uhvatila Džordžija za ruku desnom šakom. Timi joj se uhvatio za levu. Kad su sišli niz stepenice, Hejzel je bila u kolicima i sa nadom je lupala repom o metal.

„Vi... povedete Hejzel takođe?“, upitala je gospođa Hori.

Kej Lin je uzdahnula. Da li je baš toliko problem povesti jednog malog džukca? Klimnula je glavom.

Gospođa Hori se osmehnula i mahnula u znak pozdrava.

Dečaci su se popeli u crvena kolica i seli pored akten-tašne, a Hejzel se smestila oko njih. Otisnuli su se u vedro decembar-sko poslepodne: kosina sunčevih zraka i reski vazduh javljali su da se bliže praznici. Lampice na struju već su bile razapete u ponekoj krošnji i na mnogim kućama, spremne da obasjaju mračne zimske noći.

Kej Lin je volela taj deo svog posla: odlazak u krug univerziteta. Bio je to njen lični, naročiti svet, izdvojen od briga domaćeg života. Obično je išla sama: decu bi ostavila kod Kimiko, pa se sladila usamljeničkim spokojem dok korača duž potoka i prolazi kraj velelepni zdanja, čudeći se inovacijama koje se začinju iza tih zidova i podstiču budući napredak. Ponekad bi kupila sendvič s tunjevinom u studentskoj uniji i sela na Sproulov trg da posmatra vrevu studenata koji jurcaju tamo i ovamo: uglavnom mladih belaca, ali bilo je i muškaraca svih rasa iz čitavog sveta, pa i žena. Još im je bila dovoljno bliska po godinama da je mogla proći i kao studentkinja.

Od svega je lepši bio Kampanile, visoki toranj nasred univerzitetskog kruga, s liftom kojim se stizalo do platforme za posmatranje. Kad stvarno poželi da ugodi sebi, povezla bi se do vrha. Pogled odande, poput pogleda sa Indijanske stene, budio je u njoj osećaj da je mala, ali na neki lep način. Kao kad posmatraš zvezde u vedru noć. To ju je podsećalo da svoj život treba da smesti u širu perspektivu.

Dok je putovala ulicama Berklija ka svom miroljubivom krugu univerziteta, vukući u kolicima dva dečaka i malog psa, svet joj je izgledao isti kao i prošle nedelje, ali nije bio isti. Sa životom kakav je ona poznavala bilo je svršeno, no u šta bi se mogao pretvoriti, to je predstavljalo misteriju. Hoće li biti bombardovan San Francisko? Berkli? Da li će morati da gladuju? Da li će Leni ili Mič ostati obogaljeni ili poginuti? Njeni rođaci? Mičov brat?

Želela je neko sredstvo pomoću kog bi sagledala kakva im je budućnost, ali naravno, takvog sredstva nije bilo. Svaka kristalna kugla koju je sebi dočarala u mislima sadržala je jedino Zlu Vešticu sa Zapada koja se cereka njenom strahu. Nije mogla znati šta im predstoji; samo se nadala da poseduje snagu da se s time izbori.

TREĆE POGLAVLJE

Februar 1942.

Kej Lin je zamišljala da će rat voditi ka iznenadnim, brzim promjenama, ali njihov svet je i dalje bio pretežno isti tih nedelja nakon bombardovanja Perl Harbora. Njen brat nije pohrlio da se prijavi u vojsku, a ni Mič, koji je pristao da se ne javlja dobrovoljno dokle god očevi porodice budu izuzeti. Počeo je novi semestar i mnoštvu studenata bile su potrebne daktilografske usluge Kej Lin i Kimiko. Mala Misi je imala dva meseca i bila je izvor neopisivog uživanja – jedan od prvih osmeha darovala je Kej Lin.

Za praznike je hrane i ostalog bilo u obilju. Lizin sedmi rođendan proslavljen je s velikim poletom. Kej Lin se uljuljkivala u ubeđenju da im taj rat neće baš sasvim poremetiti život, sve dok nije pročitala naslove u novinama.

Naređeno formiranje ratnih zona u državi

Ruzvelt naložio Stimsonu da uspostavi vojne zone u koje će strancima ili građanima moći da se zabrani pristup i iz kojih će moći da budu iseljeni

Oterajte Japance – situacija kritična, kažu farmeri

Pod grudima joj se otvorila praznina dok je čitala taj članak. Oskudevao je u detaljima, ali bilo je jasno da bi doseljenike nastanjene u Sjedinjenim Državama mogli prisilno da evakuišu bez ikakvog razloga, isto kao i građane stranog porekla koji su tu rođeni, možda čak i decu i majke. U članku se pominjalo da bi time mogli biti obuhvaćeni stanovnici italijanskog ili nemačkog porekla, ali nije dotad pročitala da je u tim zajednicama sprovedena ijedna sistematska državna racija. Za svoju slobodu nije strepela ni u kom pogledu.

Preletela je naslovnu stranu. Oči su joj zaparala imena zemalja u svim delovima sveta: Burma. Brazil. Ostrvo Timor. Batan. Kanada. Severni Atlantski okean. Luka u Darvinu. Britanska Gvajana. London. Nije ni čudo što su u ponedeljak pre *Ćaskanja uz vatru** podstakli slušaocce da drže pri ruci kartu sveta dok budu slušali predsednika Ruzvelta.

Bilo je to previše krupno da bi se pojnilo, a previše važno da bi se ignorisalo.

Kej Lin je presavila novine i izašla da ubere neki limun. Kad se Mič vratio kući s posla, štanglice s limunom bile su već gotovo ispečene.

Pokazala mu je članak. „Umesila sam štanglice. Hajde da ih večeras odnesemo Fudžiokama i ponudimo im našu pomoć.“

Posle večere su sve četvoro istrupkali iz kuće, noseći štanglice. Lizi je zaustavila porodični karavan.

„Mamice! Našla sam jedan!“, uskliknula je.

Kej Lin je pogledala tamo kud je njena ćerka upirala prstom. Osmehnula se. Eto i njega... prvog šafrana te godine, žutog. Srce joj je nadošlo od sreće i na oči su joj navrle suze. Život teče i dalje, pun lepote, čak i u ta strašna vremena.

* Ruzveltova serija od trideset radio-emisija, emitovanih (s pauzama) od 1933. do 1944. godine, u kojima se on obraćao naciji povodom važnih događaja i situacija. (Prim. prev.)